

TÁRSULATI ÜGYEK.

Választmányi ülés 1899. évi deczember 20-ikán.

Elnök: Wartha Vincze.

Jegyző: Csopey László.

Jelen vannak: Aujeszky Aladár, Borbás Vincze, Chyzer Kornél, Daday Jenő, Degen Árpád, Entz Géza, Heller Ágost, Horváth Géza, Ilosvay Lajos, Kalecsinszky Sándor, Klein Gyula, Koch Antal, Krenner József, Lendl Adolf, Mágócsy-Dietz Sándor, Nuri-csán József, Pethő Gyula, Pertik Ottó, Schenek István, Schilberszky Károly, Schmidt Sándor, Szily Kálmán, Staub Móricz és Wittmann Ferencz választmányi tagok; Lengyel István pénztárnok, Ráth Arnold könyvtárnok és Paszlavszky József első titkár.

Paszlavszky József első titkár kéri a választmányt, hogy a könyvtár és a pénztár megvizsgálására bizottságot küldjön ki. — A Választmány a könyvtár megvizsgálására Semsey Andor, Heller Ágost és Kalecsinszky Sándor, a pénztár megvizsgálására pedig Schilberszky Károly és Staub Móricz választmányi tagokat kéri fel.

A titkár jelenti, hogy a Margó-féle jutalmat immár másodszor kell oda ítélni olyan legjobb zoológiai dolgozatnak, a mely az 1898. és 1899. évben a Közlönyben, vagy Pótfüzetekben látott napvilágot. — A Választmány felkéri a zoológiai bizottságot, hogy a jutalomdíj odaitétele ügyében javaslatát a januáriusi választmányi ülésig megtenni szíveskedjék.

A titkár jelenti, hogy a jövő közgyűlésen visszalép a *titkárság*, továbbá az állattani bizottságból Entz Géza és Horváth Géza, az ásvány-földtani bizottságból Krenner József és Pethő Gyula, a chemiai bizottságból Lengyel Béla és Than Károly, az élettani bizottságból Klug Nándor és Aujeszky

Aladár, kit a választmány az elhunyt Mihalkovics Géza helyére hívott be, a növénytani bizottságból Borbás Vincze és Staub Móricz, a természettani bizottságból Szily Kálmán, kit a mult közgyűlés Wartha Vincze helyére választott meg és Wittmann Ferencz. Tisztársai nevében is köszönetet mond a Választmánynak azért a jóakarátért, melyben őket részesítette s kéri a Választmány tagjait, néznének körül alkalmas egyének után, hogy érdemes újabb, fiatal erők juthassanak a tiszti személyzetbe. — A választmány megbizta az elnökséget, hogy a titkárság és a választmányi tagok pótlására vonatkozó javaslatát a jövő választmányi ülésen terjessze elő.

A titkár jelenti, hogy a Könyvkiadó-Vállalatban megjelent Laufenaue Károly munkája »Előadások az idegélet világából« és Alföldy Dénes munkája »A meteorológiai műszerek és elemek« címen. Minthogy e két kisebb munka talán csekélynek tűnik fel az évi 6 frt díj fejében, figyelmeztetést csatolt a két munkához, hogy a Könyvkiadó-Vállalat kiadványait nem egy-egy évi illetmény szerint, hanem a három évi ciklus összes kiadványai szerint, együttesen kell megítélni, vagyis a jövő évben megjelenendő könyvek díszes kiállításukkal és gazdag tartalmukkal bőven pótolni fogják az ez évi hiányt. — Tudomásul vétetik.

Bemutatja »A Magyar Birodalom Állatvilágá«-nak legújabb füzetét (Orthoptera, Thysanoptera, Apterygogenea, Pseudoneuroptera, Neuroptera), mellyel a rovarok be vannak fejezve, s melyből most már csak a férgek, a molluszkák és a gerincesek vannak hátra. Sajnálattal jelenti, hogy magán-körülményei az utóbbi időben úgy alakultak volt, hogy a kéziratok benyújtását nem szorgalmazhatta eléggé s így nem teljesülhet re-

ménye, hogy a közgyűlésig a teljes mű elkészülhetne. — Tudomásul szolgál.

A pénztárnok előterjeszti a földhitelezési intézet átiratát 1727.83 korona lejárt értékű ügyében. — Tudomásul vétetik.

Ráth Arnold könyvtárnok előterjeszti az utolsó választmányi ülés óta a könyvtárba beérkezett ajándékkönyveket, nevezetesen Török Aurél egyetemi tanár levelét, melynek kíséretében Paul Topinard megbízásából beküldi a nevezettnek »L'Anthropologie et la science sociale« című művét, továbbá a következő szerzők ajándékait: Kalecsinszky Sándor A Magyar korona országai tűzállóságra megvizsgált agyagjainak térképe; Tomka Sándor, »A fejlődő átalakulás«; Dr. Leszner Rudolf, »A vízről« és Dr. Waldmann Fülöp, »Az iskola mellékhelyiségei, felszerelése s az iskola egészségügye általában« címűeket. — Köszönettel vétetnek.

A pénztárnok mélyen elszomorodva jelenti, hogy az utolsó választmányi ülés óta 9 tag haláláról értesült. Elhunyt: Bálint Dénes pénzügyi tanácsos, Marosvásárhelyt; Bexheft Mór vasúti főfelügyelő, Budapesten, 40 év óta társulati tag; Hiedegh Kálmán tanár Aradon, 33 év óta tag, a ki a Társulatnak egykor választmányi és különben is munkás tagja volt s a ki »A magyar fakó-érczek elemzése« című munkájával a Társulatban a Bugát-díjat nyerte; Karlovsky Dániel gazdaságit, Pribócson; Nagy Gyula erdőfelügyelő, Szegeden; Paszlavszky Sándor szerencsi plébános, Budapesten; Pscherrer Miklós min. titkár, Budapesten; Dr. Szontagh Miklós orvos Új-Tátrafüreden, a Társulatnak 30 év óta tagja, a ki a hetvenes évek elején a Közlöny növénytan rovataának vezetője, szorgalmas munkatársa és a míg a fővárosban lakott, választmányi tag is volt; Dr. Vajda Ferencz orvos Salgó-Tarjánban — Szomorú tudomásul vétetik.

Kilépéseket jelentették 22-en. — Tudomásul van.

Tagválasztásra kerülvén a sor, új tagokul ajánltatnak:

Új tag: Ajánló:

Adorján Jenő vegyész, Ladányi Dezső.

Aimási János tanító, Venczel Rezső.

Andorkó Kálmán m. á. v. tisztv., Lengyel I.

Árkossy Aurél magánzó, Leinwatter Gyula.

Dezseri Bachó János m. á. v. hiv., Kamarás B.

Új tag:

Ajánló:

Balás Béla mérnöksegéd, Kurecska István.
 Barna Kálmán m. á. v. hivat., Toldi János.
 Basch Nándor mérnök, Kurecska István.
 Bászél Elek honvédhadnagy, Krahl Károly.
 Bátor Henrik Frigyes irodatiszt, Mozgay K.
 Dr. Boleman István körorvos, Zemplényi L.
 Breznay Géza okl. mérnök, Lengyel István.
 Bródy István gazd. akad. hallg., Márkus G.
 Csörgey Uhlig Titusz tanárjelölt, Pungur Gy.
 Deák Imre tanító, Lengyel István.
 Debreczeni Jenő városi mérnök, Burger I.
 Dr. Décsey István földbirtokos, Gaupmann A.
 Dessauer Ármin gépészmérnök, Paszlavszky J.
 Dombai Narcisz gimn. tanár, Horváth M.
 Eibach Ödön gyógyszerész, Planer József.
 Erdőssy Vilmos főhadnagy, Lengyel István.
 Farkas Antal gyógyszerész, Dienes István.
 Gróf Festetits Sándor, Daday Jenő.
 Fiedler Sándor alszámvevő, Winkler Lajos.
 Glembay J. Gyula áll.-főnök, Gaupmann A.
 Grüner Géza urad. segéd, Dokupil A.
 Haasz Ferencz tanító, Lengyel István.
 Halász Aladár orvostanhallgató, Vágel J.
 Homer Rudolf alkertész, Velich István.
 Báró Inkey Pál földbirtokos, Inkey Béla.
 Iványi Frigyes uradalmi intéző, Kajdy Béla.
 Kallivoda Jenő m. á. v. mérnök, Gaupmann A.
 Kaszás Bernát m. á. v. mérnök, Gaupmann A.
 Kelemen Salamon m. á. v. mérnök, Mozgay K.
 Dr. Kiss Gyula orvos, Gaszner Kálmán.
 Kis Károly állomásfőnök, Laczay István.
 Kuhárszky László számtiszt, Lengyel István.
 Kuzmányi Gyula gyógyszerész, Jónás J.
 Kuzsma István tanító, Toldi István.
 Dr. Lakatos Árpád ügyvéd, Lengyel István.
 Lauchsz István káplán, Csöngedy Gyula.
 Dr. Lengyel György m. aljegyző, Boér J.
 Lukácsy Miklós birtokos, Planer József.
 Madocs István kataszteri mérnök, Kurecska I.
 May Róbert főerdész, Laukó Sándor.
 Morbitzer Dezső okl. kertész, Schilberszky K.
 Nyulászi Gyula okl. mérnök, Jankó Miklós.
 Onulyák János tanító, Perl Mihály.
 Orbán István tanító, Venczel Rezső.
 Ott János vasúti üzletvezető, Kepes F.
 Pap István magánzó, Pethő Károly.
 Parthay Géza szerkesztő, Kardos Árpád.
 Pólya Géza állatorvos, Kapoun József.
 Quint József tanítójelölt, Wagner János.
 Dr. Rózsa Felix orvos, Fejér Gyula.
 Scholcz István ezredorvos, Szmik Antal.
 Dr. Schwarz Viktor orvos, Reiner Gyula.
 Skonda László mozdonyfelvigyázó, Jaeger A.
 Dr. Stern József körorvos, Zemplényi L.
 Szabados József gyógyszerész, Albeker K.

Uj tag:

Ajánló:

Szalay László meteor. int. kalkul., Róna Zs. Szelezcky János erdészjelölt, Tarnay Dezső. Széll Zoltán gyógyszerész, Benkó Imre. Gróf Sztáray Gábor orsz. képviselő, Günther J. Tafner Vidor egyetemi hallgató, Lendl A. Teszary Ferenc földbirtokos, Führer Andor. Tibold Boldizsár tanító, Venczel Rezső. Tóth Pál mechanikus, Treitz Péter. Dr. Trummer Tamás ügyvéd, Benkó Imre. Dr. Uray Miklós orvos, Leinwatter Gy. Urbán Gusztáv állatorvos, Barbierik Titus. Valkó Gyula körjegyző, Vas Mihály ev. ref. lelkész, Jóna László. Vékony Antal szőlő- és földbirtokos, Lengyel I. Wittkay Sándor főszolgabíró, Klein Mózes. Zeisinger Róbert egyet. hallg., Szily Kálmán.

A titkárság részéről előterjesztett ajánlottak, számszerint 75-en, megválasztatnak; velök a tagok száma, leszámítva a veszteséget, 8122-ra emelkedett; ezek közt van 248 alapító tag és 185 hölgy.

Az élettani szakosztály 1899. november 21-iki ülésén

1. Dr. Guszman József »Az agy felszínének morfológiájáról« czímen tartott előadást, melyben első sorban azokat a pontos vizsgálatokat ismertette, melyek oly egyének agyvelején történtek, kik életökben kiváló szellemi tehetséggel voltak felruházva. E vizsgálatoknak az volt a céljuk, hogy azt a kiváló szellemi működést, a mely valakinek életében a tulajdona volt, a halála után az agyvelő felszínének esetleges alakijátszerűségeivel összehangzásba helyezték. A vizsgálatok sorát Rudolf Wagner nyitotta meg Göttingenben. Kutatásait mintegy 20 évvel később ugyancsak Németországban Bischof és Rüdinger követte. Ily vizsgálatokat végzett továbbá Franciaországban M. Duval, Hervé, Manouvrier és Chudzinski, Angolországban John Marshall és legújában Svédországban Gustaf Retzius. Ily módon vizsgálta David Hansemann a nagynevű Helmholtz agyvelejét is. Előadó e vizsgálatok felemlítése kapcsán bemutatja egy korán elhalt zseniális zene-művésznek agyvelejét, melynek felszínét pontosan átvizsgálta. Érdekességet kölcsönöz e dolognak az a körülmény is, hogy művész agyvelején tett ilyen vizsgálat eredményét eddig még nem ismertették. Jelen esetben főleg az ú. n. lobulus parietalis inferior hívja fel a figyelmet, mely területet főleg Ebers-

taller határolt körül élesebben s melynek határai: elülről a sulcus retrocentralis transversus, sulcus retrocentralis, medialisan a sulcus interparietalis, hátul a sulcus occipitalis transversus, és laterálisan a fossa Sylvii és sulcus temporalis I. et II. felhágó ágának kezdeti része. A jobb félteke e területén a következő viszonyok voltak: A ramus ascendens fossae Sylvii egyenest a sulcus retrocentralisban folytatódik, az ezt rendes körülmények közt körülfutó első ívtekervény — a gyrus supramarginalis — itt tehát hiányzik s így a második és harmadik ívtekervény »gyrus angularis et gyrus parietalis inf. post.« a meglevő nagyobb területet rendkívül fejlett voltával egyedül kénytelen betölteni. A bal félteke megfelelő területén következő a viszony: A ramus ascendens post. fossae Sylvii igen rövid, az őt körülfutó gyrus supramarginalis azonban hatalmasan kifejlődött és kettős. A gyrus angularis rendes helyén lévő része aránylag kicsiny terjedelmű, de rajta még egy rendkívül nagy négyyszögletű tekervényemenet ül, melynek medialis határát a sulcus interparietalis alkotja s így ez a gyrus enormis toldalékának és hozzátartozó részének tekintendő. A gyrus parietalis post. inferior a megszokott alakú. Igen érdekes eltérés látszott még a baloldali féltekén a sulcus frontalis inferior-on, a ramus ascendens anterior fossae Sylvii-n és a gyrus frontalis inferior-on. Ezek a fő szembeötlő és legérdekesebb alakulásai e vizsgált agyvelő felszínének. A legfőbb eltérések tehát a lobulus parietalis inferior-on vannak és ez azon terület, melyen a legújában vizsgált Helmholtz és Hugo Gylden asztrolómus agyvelején is látszottak némi eltérések s mely területet Eberstaller is még fejlődésben lévőnek mondott. Az előadó ez agyvelőnek képét fotografiákkal és vetített diapozitív képekkel is demonstrálta.

2. Dr. Ranschburg Pál és Dr. Bálint Rezső »Exakt vizsgálatok az aggok psychophysiologiája körül« czímen tartottak előadást. Ranschburg pontos eszközökkel és módszerekkel először fiatalokon mérte a különféle egyszerűbb és összetettebb elmeműködés időtartamát, azután Bálint-tal együtt a budai szegényháznak 13 hatvan-nyolcvan éves, testileg egészséges aggján vizsgálta ugyanezen elmeműködés időtartamát. A vizsgálat alapjául körülbelül 4500 ezredmásodpercnyi pontosságú mérés szolgált, melyeknek középszámait a következő eredményt szolgáltatják:

nyei példány az első és egyedüli a Nemzeti Múzeumban mint hazai.

Az 1899. november 3-ikán tartott ülésen

1. Madarász Gyula bemutatja »Magyarország madarai« című munkájának első füzetét, minek kapcsán néhány érdekes adatot említ fel hazánk avifaunájából.

2. Szilády Zoltán »A retyezati tavak crustaceáiról« tartott előadást. Mint érdekesebbeket főlegemléltette a *Diaptomus Tatricus*, *Alona intermedia*, *Branchipus diaphanus* és *Daphnia alpina* Dad. fajokat; az utóbbinak eddig ismeretlen hímjét is fölfedezte. Az életviszonyok ismertetésére térve, bizonyítja, hogy a fauna a tavak minősége szerint oszlik meg, s hogy talaj, állandóság és geográfiai származás szempontjából négy tótipus lehet a Retyezaton megkülönböztetni, melyeknek külön-külön saját crustacea-fajai is vannak. Érdekes, hogy a tengerszemekben nem speciális havasi, hanem jól alkalmazkodó közönséges fajok fordulnak elő.

A chemia-ásványtani szakosztály 1899. november 28-ikán tartott ülésén

1. Szarvasy Imre »Az indulinok eletrolitikus előállítása« címmel ismerteti, hogy sósavas anilint megolvastott állapotban elektrolizálva, a következő termékeket állította elő: indulint, anilidoindulint, indulin 6 B-t és azophenint. Az elektrolízis alkalmával felszabaduló chlórnak van diazoláló hatása, midőn az azovegyület és sósavas hatnak egymásra s közbeeső termékként azo-diphemin, ebből pedig az indulinok közé tartozó festék származik.

2. Winkler Lajos »A természetes vizekben oldott gázok meghatározása« című előadásában megismerteti először, hogy az összes széndioxidot, azután, hogy az oxigént és nitrogént miként lehet lehetőleg gyorsan s mégis elég pontosan meghatározni. A természetes vizek ismert súlyából sósavval, meleg segítségével űzi ki a széndioxidot, kéneső fölött gyűjti össze s térfogatát meghatározva, kiszámítja súlyát. Az oxigént és nitrogént calcitból sósavval fejlesztett széndioxiddal űzi ki s a kihajtott gázelegyet

nátriumhidroxiddal töltött mérőcsőbe gyűjti; a nátriumhidroxid a széndioxidot elnyeli, az oxigént és nitrogént nem. Ezek térfogatát megmérve, az oxigént lúgos pirogallol-oldattal nyeleti el, midőn a nitrogén visszamarad.

Természettudományi estélyek.

1. 1899. november 18-ikán és 25-ikén Pekár Dezső »A fényről, színről és a színes fotografozásról« tartott kísérletekkel egybekötött két előadást. Első előadásában ismertette a fénynek egyenes vonalú terjedését, visszaverődését, törését és interferenciáját, tehát azon tulajdonságait, melyek a fotografozás megértésére szolgálnak. A második előadásban gyakorlatilag mutatta be a fotografozás mivoltát, továbbá a különböző módokat, melyekkel Yves, Lippmann, a Lumière testvérek és Jolly annak elérésére iparkodtak, hogy az egy színű fotografiákat részint bizonyos színes üvegek felhasználásával, részint különböző színes zselatinrétegeknek egymásra helyezéssel a tárgyaknak megfelelő természetes színekben feltüntessék, továbbá az interferencia felhasználásával színes hatásokat létesítsenek.

2. 1899. december 2-ikán Dr. Kuthy Dezső »A vízzel gyógyítás élettanáról« tartott előadásában fejtegette, mily régi fegyvere az orvostudománynak a hidroterápia. Ismertette Priessnitz működését; vetített képeken mutatta be a vízzel gyógyításnak régibb és újabb eszközeit (aluminium védősisakot, elektromos izzófényű szekrényt) és színes rajzokkal tette érthetővé e gyógyításmód életlani hatásait.

3. 1899. december 9-ikén Dr. Kosutány Tamás akadémiai tanár »A borról, a bor erjedéséről és kristályairól« tartott bemutatással egybekötött előadást. Ismertette a régi rómaiak borát és a borkészítés módját; a magyarok szeszese italairól szólva, kiemelte, hogy a bort új korában jobban szerették. Bemutatta az erjedés organizmusát, a mustot borrá változtató élesztőket; ismertette életök módját, szaporodásukat, továbbá a borbetegségeket s az ellenök való védekezést; végül a saját eljárása szerint készült s a borra jellemző borkristályokat mutatta be.